

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

वा॒युव्यं॑ श्वेत॑माल॑भेत॒ भूति॑कामो वा॒युर्वै क्षेपि॑ष्ठा दे॒वता॑
वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ भूति॑ गमयति॒
भव॑त्ये॒वाति॑क्षिप्रा दे॒वते॒त्याहुः॑ सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॑ इत्ये॒तमे॒व
सन्तं॑ वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॑भेत नि॒युद्वा अ॑स्य॒ धृति॑र्धृत ए॒व
भूति॑मु॒पैत्य॑प्र॒दाहाय॑ भव॑त्ये॒व (१)

वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॑भेत॒ ग्राम॑कामो वा॒युर्वा इ॒माः प्र॒जा
न॑स्यो॒ता नैनी॑यते वा॒युमे॒व नि॒युत्वंत॑ः॒ स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धावति॒
स ए॒वास्मै॑ प्र॒जा न॑स्यो॒ता नि॒यच्छ॑ति ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति नि॒युत्वंते॑
भव॑ति ध्रु॒वा ए॒वास्मा॑ अन॑पगाः करोति वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॑भेत
प्र॒जाका॑मः प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत्प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा ए॒तस्य॑
प्र॒जाया॑ (२)

अप॑क्रामतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जां न वि॒न्दते॑ वा॒युमे॒व
नि॒युत्वंत॑ः॒ स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्रा॒णापा॒नाभ्यां॑
प्र॒जां प्र॒जन॑यति वि॒न्दते॑ प्र॒जां वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॑भेत
ज्यो॒गा॒मया॑वी प्रा॒णो वै वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत् प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा

ए॒तस्मा॒दप॑क्रामतो॒ यस्य॒ ज्यो॒गाम॑यति वा॒युमे॒व नि॒युत्वं॑न्तः॒ स्व॑नं
भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ (३)

धा॒वति॒ स ए॒वास्मि॑न्प्राणापा॒नौ द॑धात्यु॒त यदी॒तासु॑र्भवति
जी॒व॑त्ये॒व प्र॒जाप॑तिर्वा इ॒दमे॑कं आसी॒त्सोऽका॑मयत प्र॒जाः
प॒शून्सृ॑जे॒येति॒ स आ॒त्मनो॑ व॒पामु॑द॒क्खि॑दत्ताम॒ग्नौ प्रा॑गृ॒ह्णात्ततो॑-
ऽज॒स्तूप॑रः सम॑भवत्तः॒ स्वायै॑ दे॒वता॑या आ॒ल॑भत् ततो॒ वै स
प्र॒जाः प॒शून्सृ॑जत् यः प्र॒जाका॑मः (४)

प॒शुका॑मः स्या॒त्स ए॒तं प्रा॑जाप॒त्यम॑जं तू॒पर॑माल॑भेत प्र॒जा-
प॑तिमे॒व स्व॑नं भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प्र॒जां प॒शून्प्र॑ज॒नय॑ति
यच्छ्रु॑णस्तत्पुरु॒षाणां॑ रू॒पं यत्तू॒पर॑स्तद॒श्वानां॑ यद॒न्यतो॑द॒न्तद्भ॒वां
यद॒व्या इ॒व श॒फास्त॑द॒वीनां॑ यद॒जस्त॑द॒जाना॑मे॒ताव॑न्तो॒ वै ग्रा॒म्याः
प॒शव॑स्तान् (५)

रू॒पेणै॒वाव॑रुन्धे सोमापौ॒ष्णं त्रै॒तमाल॑भेत प॒शुका॑मो
द्वौ वा अ॒जायै॑ स्तनौ नानै॒व द्वाव॑भिजा॒येते॒ ऊर्जं॑ पु॒ष्टिं
तृ॒तीयः॑ सोमापू॒षणा॑वे॒व स्व॑नं भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मै॑
प॒शून्प्र॑ज॒नय॑तः सोमो॒ वै रे॑तो॒धाः पू॒षा प॑शूनां प्र॒जन॑यि॒ता सोमं॑
ए॒वास्मै॑ रेतो॒ दधा॑ति पू॒षा प॒शून्प्र॑ज॒नय॑त्यौदु॒म्बरो॒ यूपो॑ भव॒त्यूर्वा
उ॒दुम्ब॑र॒ ऊर्क्प॑शव॒ ऊर्जे॑वास्मा॒ ऊर्जं॑ प॒शून्व॑रुन्धे॥ (६)

भव॑त्ये॒व प्र॒जाया॑ आ॒मय॑ति वा॒युमे॒व नि॒युत्वं॑न्तः॒ स्व॑नं भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ प्र॒जाका॑मस्तान् यूप॒स्त्रयो॑दश

प्रजापतिः प्रजा असृजत् ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता
वरुणमगच्छन्ता अन्वैत्ताः पुनरयाचत् ता अस्मै न पुनरददात्सौ-
ऽब्रवीद्वरं वृणीष्वार्थं मे पुनर्देहीति तासां वरमाऽलभत् स
कृष्ण एकशितिपादभवद्यो वरुणगृहीतः स्यात्स एतं वारुणं
कृष्णमेकशितिपादमालभेत् वरुण- (७)

मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
कृष्ण एकशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतया समृद्ध्यै
सुवर्भानुरासुरः सूर्यं तमसाऽविद्धत्तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्य
यत्प्रथमं तमोऽपाघ्नन्त्सा कृष्णाऽविरभवद्यद्वितीयः सा फल्गुनी
यत्तृतीयः सा बलक्षी यदद्व्यस्थादपाकृन्तन्त्साऽविऽर्वशा (८)

समभवत्ते देवा अब्रुवन्देवपशुर्वा अयः समभूत्कस्मां
इममालंप्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता
ओषधयस्तामविं वशामादित्येभ्यः कामायाऽलभन्त ततो वा
अप्रथत पृथिव्यजायन्तौषधयो यः कामयेत् प्रथेय पशुभिः प्र
प्रजया जायेयेति स एतामविं वशामादित्येभ्यः कामा- (९)

याऽऽलंभेताऽऽदित्यानेव कामः स्वेन भागधेयेनोप धावति
त एवैनं प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्यसावादित्यो न
व्यरोचत् तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मां एता मल्हा आल-
ऽभन्ताऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवीः संहितामैन्द्रीः श्वेतां बारहस्पत्यां
ताभिरेवास्मिन्नुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मां एता मल्हा

आलंभे (१०)

ताऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवीं संहितामैन्द्रीं श्वेतां बार्हस्पत्या-
मेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं
दधति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति वसन्तां प्रातराग्नेयीं कृष्णग्रीवीमालंभेत
ग्रीष्मे मध्यन्दिने संहितामैन्द्रीं शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्हस्पत्यां
त्रीणि वा आदित्यस्य तेजांसि वसन्तां प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने
शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्ये- (११)

वाचं रुन्धे संवत्सरं पर्यालभ्यन्ते संवत्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य
प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति
गर्भिण्यो भवन्तीन्द्रियं वै गर्भ इन्द्रियमेवास्मिन्दधति सारस्वतीं
मेधीमालंभेत य ईश्वरो वाचो वदितोः सन्वाचं न वदेद्वाग्वै सरस्वती
सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति सैवास्मिन् (१२)

वाचं दधाति प्रवदिता वाचो भवत्यपन्नदती भवति
तस्मान्मनुष्याः सर्वा वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमा लंभेत सौम्यं
बभ्रुं ज्योगामयाव्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमं रसो
यस्य ज्योगामयत्यग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसमुत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव सौम्यं बभ्रुमालंभेताऽऽग्नेयं कृष्णग्रीवं
प्रजाकामः सोमो (१३)

वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोमं एवास्मै रेतो

दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजामाग्नेयं कृष्णग्रीवमालंभेत
सौम्यं बभ्रुं यो ब्राह्मणो विद्यामनूच्य न विरोचेत यदाग्नेयो भवति
तेज एवास्मिन्तेन दधाति यत्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेन कृष्णग्रीव
आग्नेयो भवति तम एवास्मादपहन्ति श्वेतो भवति (१४)

रुचमेवास्मिन्दधाति बभ्रुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चस-
मेवास्मिन्त्विषिं दधात्याग्नेयं कृष्णग्रीवमालंभेत सौम्यं बभ्रुमाग्नेयं
कृष्णग्रीवं पुरोधायः स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राह्मणः सौम्यो
राजन्योऽभितः सौम्यमाग्नेयौ भवतस्तेजसैव ब्रह्मणोभ्यतो राष्ट्रं
परिगृह्णात्येकधा समावृङ्क्ते पुर एनं दधते॥ (१५)

लभेत वरुणं वशेतामविं वशामादित्येभ्यः कामाय मलुहा आलंभेत तान्येव सैवास्मिन्त्सोमः श्वेतो
भवति त्रिचंत्वारिंशच्च। (२)॥

[२]

देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्धन्त स एतं विष्णुर्वामनमपश्यत्तः
स्वायै देवताया आलंभत ततो वै स इमाँल्लोकानभ्यजयद्वैष्णवं
वामनमालंभेत स्पर्धमानो विष्णुरेव भूत्वेमाँल्लोकानभिजयति विषम
आलंभेत विषमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय मन्युमते
मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमालंभेत सङ्ग्रामे (१६)

सं यत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामं जयतीन्द्रमेव
मन्युमन्तं मनस्वन्तः स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं
मन्युं मनो दधाति जयति तं सङ्ग्राममिन्द्राय मरुत्वते

पृश्निसुक्थमालंभेत॒ ग्राम॑काम॒ इन्द्र॑मेव॒ मरु॑त्वंन्तः॒ स्वेन॑
भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ सजा॒तान्प्रय॑च्छति॒ ग्राम्ये॑व भवति॒
यदृष॑भस्ते- (१७)

नैन्द्रो॑ यत्पृश्नि॒स्तेन॑ मारु॒तः समृ॑द्धौ प॒श्चात्पृ॑श्निसुक्थो भवति॒
पश्चा॑दन्ववसा॒यिनी॑मेवास्मै॒ विशं॑ करोति॒ सौम्यं॑ ब॒भ्रुमालं॑भेतान्न॒कामः॑
सौम्यं॑ वा अन्नः॒ सोम॑मेव॒ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मा॑
अन्नं॑ प्रय॑च्छत्यन्नाद ए॒व भ॑वति॒ ब॒भ्रुर्भव॑त्येतद्वा अन्न॑स्य रूपः॒ समृ॑द्धौ
सौम्यं॑ ब॒भ्रुमालं॑भेत॒ यमलः॑ (१८)

रा॒ज्याय॑ सन्तः॒ राज्यं॑ नोप॒नमे॑त्सौम्यं॒ वै रा॒ज्यः॑ सोम॑मेव
स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ रा॒ज्यं प्रय॑च्छत्युपै॒नः रा॒ज्यं
नम॑ति॒ ब॒भ्रुर्भव॑त्येतद्वै सोम॑स्य रूपः॒ समृ॑द्ध्या इन्द्रा॑य वृ॒त्रतुरे॑ ल॒लामं॑
प्राशृ॑ङ्गमालंभेत॒ ग॒तश्रीः॑ प्रति॒ष्ठाका॑मः पा॒प्मान॑मेव वृ॒त्रं ती॒र्त्वा प्र॑ति॒ष्ठां
गच्छ॑तीन्द्रा॑याभिमाति॒घ्ने ल॒लामं॑ प्राशृ॑ङ्गमा- (१९)

लंभेत॒ यः पा॒प्मना॑ गृही॒तः स्या॑त्पा॒प्मा वा अ॒भि॒
मा॒तिरिन्द्र॑मेवाभि॒माति॑हन्ः॒ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स
ए॒वास्मा॑त्पा॒प्मान॑म॒भिमा॑तिं प्रणु॑दत॒ इन्द्रा॑य व॒ज्रिणे॑ ल॒लामं॑
प्राशृ॑ङ्गमालंभेत॒ यमलः॑ रा॒ज्याय॑ सन्तः॒ राज्यं॑ नोप॒नमे॑दिन्द्र॑मेव
व॒ज्रिणः॑ स्वेन॑ भाग॑धेयेनोप॒ धाव॑ति॒ स ए॒वास्मै॑ व॒ज्रं प्रय॑च्छति॒
स ए॒नं व॒ज्रो भू॑त्या॒ इन्ध॒ उपै॑नः॒ राज्यं॑ नम॑ति॒ ल॒लामः॑ प्राशृ॑ङ्गो

भवत्येतद्वै वज्रस्य रूपं समृद्धौ॥ (२०)

सङ्ग्रामे तेनालमभिमातिघ्ने लुलामं प्राशृङ्गमैनं पञ्चदश च।३।। [३]

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्ति-
मैच्छन्तस्मा एतान्दशर्षभामाऽलभन्त तयैवास्मिन्नुचमदधुर्यो
ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतान्दशर्षभामाऽलभेतामुमेवादित्यः
स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति
ब्रह्मवर्चस्यैव भवति वसन्ता प्रातस्त्रील्लालामानालभेत ग्रीष्मे
मध्यन्दिने (२१)

त्रीञ्छितिपृष्ठाञ्छरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारात्रीणि वा
आदित्यस्य तेजांसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे
यावन्त्येव तेजांसि तान्येवावरुन्धे त्रयस्त्रय आलभ्यन्ते-
ऽभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति संवत्सरं पर्यालभ्यन्ते संवत्सरो
वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता संवत्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति
ब्रह्मवर्चस्यैव भवति संवत्सरस्य परस्तात्प्राजापत्यं कद्रु- (२२)

मालभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव प्रतितिष्ठति यदि
बिभीयाद्दुश्कर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णः श्याममालभेत सौम्यो
वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं
करोति न दुश्कर्मा भवति देवाश्च वै यमश्चास्मिँल्लोकेऽस्पर्धन्त स
यमो देवानामिन्द्रियं वीर्यमयुवत तद्यमस्य (२३)

यम॒त्वं ते दे॒वा अ॑मन्यन्त य॒मो वा इ॒दम॑भूद्यद्वयः॑ स्म इति॑ ते
 प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑न्त्स ए॒तौ प्र॒जाप॑तिरा॒त्मन॑ उक्षव॒शौ निर॑मिमीत
 ते दे॒वा वै॑ष्णावरु॒णीं व॒शामा॑ऽल॒भेतै॒न्द्रमु॒क्षाण॑न्तं वरु॒णेनै॒व
 ग्रा॑हयित्वा विष्णु॑ना य॒ज्ञेन॒ प्राणु॑दन्तै॒न्द्रेणै॒वास्यै॑न्द्रि॒यम॑वृ॒ज्जत॒ यो
 भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्यात्स॒ स्पर्ध॑मानो वैष्णावरु॒णीं (२४)

व॒शामा॑ल॒भेतै॒न्द्रमु॒क्षाणं॑ वरु॒णेनै॒व भ्रातृ॑व्यं ग्राहयित्वा विष्णु॑ना
 य॒ज्ञेन॒ प्रणु॑दत ऐ॒न्द्रेणै॒वास्यै॑न्द्रि॒यं वृ॒द्धे भ॑व॒त्या॒त्मना॒ परा॑स्य
 भ्रातृ॑व्यो भव॒तीन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्तं वृ॒त्रो ह॒तः षोड॑शभि॒र्भोगै॑र॒सिना॑त्तस्य
 वृ॒त्रस्य॑ शी॒र्षतो॑ गाव॒ उदा॑यन्ता वै॒देह्यो॑ऽभव॒न्तासा॑मृष॒भो
 ज॒घने॑ऽनू॒दैत्तमिन्द्रो॑- (२५)

ऽचाय॑त्सोऽमन्यत॒ यो वा इ॒ममा॑ल॒भेत॒ मुच्ये॑ता॒स्मात्पा॒-
 प्मन् इति॑ स आ॒ग्नेयं॑ कृ॒ष्णग्री॑वमाल॒भेतै॒न्द्रमृ॑ष॒भं तस्या॑ग्निरे॒व
 स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑सृतः षोड॑श॒धा वृ॒त्रस्य॑ भो॒गानप्य॑दह॒-
 दै॒न्द्रेणै॑न्द्रि॒यमा॑त्मन्न॒धत्त॒ यः पा॒प्मना॑ गृहीतः स्यात्स आ॒ग्नेयं॑
 कृ॒ष्णग्री॑वमाल॒भेतै॒न्द्रमृ॑ष॒भम॑ग्निरे॒वास्य॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑सृतः (२६)

पा॒प्मान॑मपि॑ दहत्यै॒न्द्रेणै॑न्द्रि॒यमा॑त्मन्ध॒त्ते मुच्य॑ते पा॒प्मनो॒
 भव॑त्ये॒व द्या॑वापृथि॒व्या धे॒नुमा॑ल॒भेत॒ ज्यो॒गं प॑रुद्धोऽनयो॒र्हि
 वा ए॒षोऽप्र॑तिष्ठि॒तोऽथै॒ष ज्यो॒गप॑रुद्धो द्यावा॑पृथि॒वी ए॒व स्वेन॑
 भा॒गधे॑येनोप॑ धावति॒ ते ए॒वैनं॑ प्र॒तिष्ठां॑ गमयतः प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति

पर्या॒रिणी॑ भवति पर्या॒रिव॒ ह्येतस्य॑ रा॒ष्ट्रं यो ज्योग॑परुद्धः समृ॒द्धौ वाय॑व्यं (२७)

व॒त्समा ल॑भेत वा॒युर्वा अ॒नयोर्व॑त्स इ॒मे वा ए॒तस्मै॑
लो॒का अप॑शुष्का वि॒डप॑शुष्काऽथैष ज्योग॑परुद्धो वा॒युमे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति स ए॒वास्मा॑ इ॒माँल्लो॒कान् वि॒शं प्र॒दा॑पयति
प्रा॒स्मा इ॒मे लो॒काः स्तु॑वन्ति भु॒ञ्जत्ये॑नं वि॒डुप॑तिष्ठते॥ (२८)

म॒ध्यन्दि॑ने कर्द्रु॒ यम॑स्य स्पर्ध॑मानो वैष्णा॒वरु॑णीन्तमिन्द्रो॑ऽस्य स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृतो वाय॑व्यं
द्वि॒चत्वारि॑०श॒च्चा (४)॥

[४]

इन्द्रो॑ व॒लस्य॒ बिल॑मपौर्णो॑त्स य उ॑त्तमः प॒शुरा॑सीत्तं पृ॒ष्ठं
प्रति॑ स॒ङ्ग॒होद॑क्खिदत्तं स॒हस्रं॑ प॒शवो॑ऽनू॒दाय॑न्त्स उ॑न्नतो॑ऽभव॒द्यः
प॒शुका॑मः स्यात्स ए॒तमै॒न्द्रमु॑न्नतमाल॑भेतेन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑
धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प॒शून्प्रय॑च्छति पशु॒माने॒व भ॑वत्युन्न॒तो (२९)

भ॑वति सा॒हस्री॒ वा ए॒षा ल॒क्ष्मी यदु॑न्नतो ल॒क्ष्मियै॒व
प॒शून्वरु॑न्धे य॒दा स॒हस्रं॑ प॒शून्प्रा॑प्नुयादथ॑ वैष्णा॒वं वा॑म॒नमा
ल॑भेतै॒तस्मि॒न्वै तत्स॒हस्र॑म॒द्ध्यति॑ष्ठत्तस्मा॑देष॑ वा॒म॒नः समी॑षितः
प॒शुभ्य॑ ए॒व प्र॒जाते॑भ्यः प्रति॒ष्ठां द॑धाति॒ कोऽर॑हति स॒हस्रं॑
प॒शून्प्रा॑प्तुमित्या॒हुर॒होरा॒त्राण्ये॒व स॒हस्रं॑ स॒म्पाद्या॑ल॑भेत प॒शवो॑ (३०)

वा अ॑होरा॒त्राणि॑ प॒शून्ने॒व प्र॒जा॑तान्प्रति॒ष्ठां ग॑मय॒त्योष॑धी॒भ्यो
वे॒हत॑माल॑भेत प्र॒जाका॑म॒ ओष॑धयो॒ वा ए॒तं प्र॒जायै॑ परि॑बाधन्ते

योऽलं प्रजायै सन्प्रजां न विन्दत ओषधयः खलु वा एतस्यै
सूतुमपि घ्नन्ति या वेहद्ववत्योषधीरेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
ता एवास्मै स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयन्ति विन्दते (३१)

प्रजामापो वा ओषधयोऽसत्पुरुष आप एवास्मा असतः
सददति तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च नापस्त्वावासतः सददतीत्यैन्द्री
सूतवशामालभेत भूतिकामोऽजातो वा एष योऽलं भूत्यै सन्भूतिं
न प्राप्नोतीन्द्रं खलु वा एषा सूत्वा वशाऽभव- (३२)

दिन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूतिं गमयति
भवत्येव यः सूत्वा वशा स्यात्तमैन्द्रमेवालभेतैतद्वाव तदिन्द्रियं
साक्षादेवेन्द्रियमवरुन्ध ऐन्द्राग्रं पुनरुत्सृष्टमालभेत य आ
तृतीयात्पुरुषात्सोमं न पिबेद्विच्छिन्नो वा एतस्य सोमपीथो यो
ब्राह्मणः सन्ना (३३)

तृतीयात्पुरुषात्सोमं न पिबतीन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप
धावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत उपैनं सोमपीथो नमति
यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे
यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु सन्तनोति
पुनरुत्सृष्टो भवति पुनरुत्सृष्ट इव ह्येतस्य (३४)

सोमपीथः समृद्धौ ब्राह्मणस्पत्यं तूपरमालभेताभि-
चरन्ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तस्मा एवैनमा

वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा
 लक्ष्मी यत्तूपरः समृद्धौ स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो
 वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो
 भिनत्येवैनम्॥ (३५)

भवत्युन्नतः पशवो जनयन्ति विन्दतेऽभवत्सत्रेतस्येद्धास्त्रीणि च॥ [५]

बारहस्पत्यः शितिपृष्ठमालभेत ग्रामकामो यः कामयेत पृष्ठः
 समानानां स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स
 एवैनं पृष्ठः समानानां करोति ग्राम्येव भवति शितिपृष्ठो भवति
 बारहस्पत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ पौष्णः श्याममालभेतान्नकामो-
 ऽन्नं वै पूषा पूषणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा (३६)

अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा अन्नस्य
 रूपः समृद्धौ मारुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै मरुतो
 मरुत एव स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं
 प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपः
 समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (३७)

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधातीन्द्रिया-
 व्येव भवत्यरुणो भ्रूमाभवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूपः समृद्धौ सावित्र-
 मुपद्धस्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे सवितारमेव
 स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै सनिं प्रसुवति दानकामा
 अस्मै प्रजा भवन्त्युपद्धस्तो भवति सावित्रो ह्येष (३८)

देवतया समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा
अन्नं विश्वानेव देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं
प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपः ह्यन्नः समृद्धौ
वैश्वदेवं बहुरूपमालभेत् ग्रामकामो वैश्वदेवा वै संजाता विश्वानेव
देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै (३९)

सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति बहुरूपो भवति
बहुदेवत्योऽ(१) ह्येष समृद्धौ प्राजापत्यं तूपरमालभेत्
यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयैत्प्राजापत्यो वै पुरुषः प्रजापतिः खलु
वै तस्य वेद यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयति प्रजापतिमेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवैनं तस्मात्स्त्रामान्मुञ्चति तूपरो भवति
प्राजापत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ ॥ (४०)

अस्मा इन्द्रमेवैष संजाता विश्वानेव देवान्धस्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै प्राजापत्यो हि
त्रेणि च ॥ [६]

वषट्कारो वै गायत्रियै शिरोऽच्छिनत्तस्यै रसः पराऽपतत्तं
बृहस्पतिरुपांगृह्णात्सा शितिपृष्ठा वशाऽभवद्यो द्वितीयः परापतत्तं
मित्रावरुणावुपांगृह्णीताः सा द्विरूपा वशाऽभवद्यस्तृतीयः परापतत्तं
विश्वे देवा उपांगृह्णन्त्सा बहुरूपा वशाऽभवद्यश्चतुर्थः परापतत्तस्य
पृथिवीं प्राविशत्तं बृहस्पतिरभ्य- (४१)

गृह्णादस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः समभवद्यल्लोहितं
परापतत्तद्रुद्र उपांगृह्णात्सा रौद्री रोहिणी वशाऽभवद्वारहस्पत्याः

शितिपृष्ठामालंभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति छन्दसां
वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु (४२)

वै ब्रह्मवर्चसं छन्दसामेव रसेन रसं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे
मैत्रावरुणीं द्विरूपामालंभेत वृष्टिकामो मैत्रं वा अहर्वारुणी
रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै पर्जन्यो वर्षति मित्रावरुणावेव
स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां पर्जन्यं
वर्षयतश्छन्दसां वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै
वृष्टिश्छन्दसामेव रसेन (४३)

रसं वृष्टिमवरुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामालंभेत प्रजाकामो
मैत्रं वा अहर्वारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै प्रजाः प्रजायन्ते
मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां
प्रजां प्रजनयतश्छन्दसां वा एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै
प्रजा छन्दसामेव रसेन रसं प्रजामव (४४)

रुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामालंभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं
विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं
प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्वशा रस
इव खलु वा अन्नं छन्दसामेव रसेन रसमन्नमवरुन्धे वैश्वदेवीं
बहुरूपामालंभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै (४५)

संजा॒ता वि॒श्वाने॒व दे॒वान्त्स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वास्मै॑
 सजा॒तान्प्रय॑च्छन्ति॒ ग्राम्यै॑व भ॒वति॒ छन्द॑सां॒ वा ए॒ष रसो॒ यद्व॒शा
 रसं॑ इ॒व खलु॒ वै संजा॒ताश्छन्द॑सामे॒व रसे॑न॒ रसः॑ सजा॒तानव॑रुन्धे
 बा॒र्हस्प॒त्यमु॑क्ष॒वश॑माल॒भेत॑ ब्रह्मवर्च॒सका॑मो॒ बृह॒स्पति॑मे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं (४६)

द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ भ॒वति॒ वशं॑ वा ए॒ष च॑रति॒ यदु॒क्षा
 वशं॑ इ॒व खलु॒ वै ब्रह्मवर्च॑सं वशे॑नै॒व वशं॑ ब्रह्मवर्च॒समव॑रुन्धे
 रौ॒द्रीः रोहि॑णी॒माल॑भेताभि॒चर॑न्नु॒द्रमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒
 तस्मा॑ ए॒वैन॑मावृ॒श्चति॒ ताज॑गा॒र्तिमा॑च्छति॒ रोहि॑णी भवति॒ रौद्री॑
 ह्यैषा॑ दे॒वत॑या॒ समृ॑द्धौ॒ स्फ्यो॒ यूपो॑ भवति॒ वज्रो॒ वै स्फ्यो॑
 वज्र॑मे॒वास्मै॑ प्रह॑रति॒ शर॑मयं॒ ब॒र्हिः शृ॒णात्ये॒वेन॑ वैभी॑दक॒ इध्मो॑
 भि॒नत्ये॒वेन॑म्॥ (४७)

अभि खलु वृष्टिश्छन्दसामेव रसेन प्रजामवं वैश्वदेवा वै ब्रह्मवर्चसं यूप एकात्रविंशतिश्च। (७)॥ [७]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्ति॒मैच्छ॑न्तस्मा॑
 ए॒ताः सौ॒रीः श्वे॒तां व॒शामा॑ऽल॒भन्त॒ तयै॒वास्मि॑न्नुच॒मदधु॑र्यो
 ब्रह्मवर्च॒सका॑मः स्यात्तस्मा॑ ए॒ताः सौ॒रीः श्वे॒तां व॒शामाल॑भेता॒मुमे॒-
 वाऽऽदि॒त्यः स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं
 द॑धाति ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ भ॒वति॒ बैलु॒वो यूपो॑ भवत्य॒सौ (४८)

वा आ॑दि॒त्यो यतो॑ऽजा॒यत॒ ततो॑ बि॒ल्वं उद॑तिष्ठ॒त्सयो॑न्ये॒व

ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमा लभेताभिचरन्वारुणं
 दशकपालं पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा ब्रह्मणा
 स्तृणुते बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपं समृद्धौ स्फ्यो यूपो
 भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः
 शृणा- (४९)

त्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत यं
 यज्ञो नोपनमेद्विष्णुर्वै यज्ञो विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति
 स एवास्मै यज्ञं प्रयच्छत्युपैनं यज्ञो नमति वामनो भवति वैष्णवो
 ह्येष देवतया समृद्धौ त्वाष्ट्रं वडबमालभेत पशुकामस्त्वष्टा वै पशूनां
 मिथुनानां (५०)

प्रजनयिता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति स एवास्मै
 पशून्मिथुनान्प्रजनयति प्रजा हि वा एतस्मिन्पशवः प्रविष्टा अथेष
 पुमान्त्सन्वडबः साक्षादेव प्रजां पशूनवरुन्धे मैत्रं श्वेतमालभेत
 सङ्ग्रामे सं यत्ते समयकामो मित्रमेव स्वेन भागधेयेनोपं धावति
 स एवैनं मित्रेण सन्नयति (५१)

विशालो भवति व्यवसाययत्येवैनं प्राजापत्यं कृष्णमालभेत
 वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोपं
 धावति स एवास्मै पर्जन्यं वर्षयति कृष्णो भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूपं
 रूपेणैव वृष्टिमवरुन्धे शबलो भवति विद्युतमेवास्मै जनयित्वा

वरुणयत्यवाशृङ्गो भवति वृष्टिमेवास्मै नियच्छति॥ (५२)

शृणाति मिथुनानात्रयति यच्छति॥ [८]

वरुणः सुषुवाणमन्नाद्यन्नोपानमत्स एतां वारुणीं
कृष्णां वशामपश्यत्ताः स्वायै देवताया आलभत ततो वै
तमन्नाद्यमुपानमद्यमलमन्नाद्याय सन्तमन्नाद्यन्नोपनमत्स एतां
वारुणीं कृष्णां वशामालभेत वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद (५३)

एव भवति कृष्णा भवति वारुणी ह्येषा देवताया समृद्धौ
मैत्रः श्वेतमालभेत वारुणं कृष्णमपां चौषधीनां च सन्धावन्नकामो
मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपां च खलु वा ओषधीनां
च रसमुपजीवामो मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति
तावेवास्मा अन्नं प्रयच्छतोऽन्नाद एव भव- (५४)

त्यपां चौषधीनां च सन्धावालभत उभयस्यावरुद्धौ विशाखो
यूपो भवति द्वे ह्येते देवते समृद्धौ मैत्रः श्वेतमा लभेत वारुणं
कृष्णं ज्योगामयावी यन्मैत्रो भवति मित्रेणैवास्मै वरुणः शमयति
यद्वारुणः साक्षादेवैनं वरुणपाशान्मुञ्चत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव
देवा वै पुष्टिं नाविन्द- (५५)

न्तां मिथुनेऽपश्यन्तस्यां न समराधयन्तावश्विना-
वब्रूतामावयोर्वा एषा मैतस्यां वदद्धमिति साऽश्विनोरेवाभवद्यः
पुष्टिकामः स्यात्स एतामाश्विनीं यमीं वशामालभेताश्विनावेव

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मिन्पुष्टिं॑ धत्तः पुष्य॑ति प्र॒जया॑
प॒शुभिः॑॥ (५६)

अ॒न्नादौ॑ऽन्नाद ए॒व भ॑वत्यविन्दन्पञ्च॑त्वारि॒शच्च॑॥ [९]

आ॒श्विनं॑ धूम्र॒लंलाम॒मालं॑भेत् यो दुर्ब्रा॑ह्मणः सोमं॑ पिपा॑सेद॒श्विनौ
वै दे॒वाना॒मसौ॑मपावास्तां॒ तौ प॒श्चा सौ॑मपी॒थं प्राप्नु॑ताम॒श्विना॑वेतस्य॒
दे॒वता॒ यो दुर्ब्रा॑ह्मणः सोमं॑ पिपा॑सत्य॒श्विना॑वेव स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑
धावति॒ तावे॒वास्मै॑ सोमपी॒थं प्रय॑च्छत् उपै॒न॑ सोमपी॒थो न॑मति॒
यद्धू॒म्रो भ॑वति धूम्रि॒माणं॑मे॒वास्मा॑दप॑हन्ति ल॒लामो॑ (५७)

भवति॑ मुख॒त ए॒वास्मिन्तेजो॑ दधाति वाय॒व्यं गो॑मृगमा॒
लंभेत् यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒श॑सै॒युरपू॑ता वा ए॒तं वागृ॑च्छति॒
यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒श॑सन्ति नैष ग्रा॒म्यः प॒शुर्नाऽर॑ण्यो यद्गो॑मृगो
नेवैष ग्रा॒मे ना॑रण्ये यमज॑घ्निवा॒सम॑भि॒श॑सन्ति वा॒युर्वै दे॒वानां॑
प॒वित्रं॑ वा॒युमे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वै- (५८)

न॑ पवयति॒ परा॑ची॒ वा ए॒तस्मै॑ व्युच्छन्ती॒ व्युच्छ॑ति॒ तमः॑
पा॒प्मानं॑ प्रवि॑शति॒ यस्या॑श्विने श॒स्यमा॑ने सूर्यो॑ नाविर्भवति॒ सौर्यं॑
ब॒हूरूप॑मालंभेता॒मुमे॒वाऽऽदि॑त्यः स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स
ए॒वास्मात्तमः॑ पा॒प्मान॑मप॑हन्ति प्र॒तीच्य॑स्मै व्युच्छन्ती॒ व्युच्छ॑त्यप॒
तमः॑ पा॒प्मान॑ ह॒ते॥ (५९)

ल॒लामः॑ स ए॒व षट्त्वारि॑शच्च॑॥ [१०]

इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्म।
भरेष्विन्द्रं सुहवः हवामहेऽहोमुचः सुकृतं दैव्यं जनम्। अग्निं
मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये। ममत्तु नः
परिज्मा वसुरहा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान्। शिशितमिन्द्रापर्वता
युवन्नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः। प्रिया वो नाम (६०)

हुवे तुराणाम्। आयत्तुपन्मरुतो वावशानाः। श्रियसे कं
भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः। ते
वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः।
अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्याथ्सोमो रुद्रेभिरभिरक्षतु त्मना।
इन्द्रो मरुद्विरृक्षतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सः शिंशातु। सन्नो
देवो वसुभिरग्निः सः (६१)

सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः। समिन्द्रो मरुद्विर्यज्ञियैः समादित्यैर्नो
वरुणो अजिज्ञिपत्। यथाऽऽदित्या वसुभिः सम्बभूवुर्मरुद्वी
रुद्राः समजानताभिः। एवा त्रिणामन्नहणीयमाना विश्वे देवाः
समनसो भवन्तु। कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने।
अरहन्तश्चिद्यमिन्धुते संञ्जनयन्ति जन्तवः। सं यदिषो वनामहे
सः हव्या मानुषाणाम्। उत द्युमस्य शवसः (६२)

ऋतस्य रश्मिमाददे। यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो
भवता मृडयन्तः। आवोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादः होश्चिद्या
वरिवोवित्तराऽसत्। शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उपक्षेति वृद्धवयाः

सुवीरः। नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां भवन्ति प्रणीतौ।
धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः।
दीर्घाधियो रक्षमाणा (६३)

असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि। तिस्रो भूमीर्धारयन्त्री९ रुत
द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम्। ऋतेनाऽऽदित्या महि वो महित्वं
तदर्यमन्वरुण मित्र चारु। त्यां नु क्षत्रिया९ अव आदित्यान्
याचिषामहे। सुमृडीका९ अभिष्टये। न दक्षिणा विचिकिते न सव्या
न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा। पाक्याचिद्वसवो धीर्याचि- (६४)

द्युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्। आदित्यानामवसा नूतनेन
सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन। अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं
यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः। इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडया।
त्वामवस्युराचके। तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाऽऽशास्ते
यजमानो हविर्भिः। अहैडमानो वरुणेह बोद्ध्युरुश९स मा न आयुः
प्रमोषीः॥ (६५)

नामाग्निः स९ शवसो रक्षमाणा धीर्याचिदेकात्रपञ्चाशच्च॥ [११]

[वायव्यं प्रजापतिस्ता वरुणं देवासुरा पुष्वसावादित्यो दशरूपभामिन्द्रो वलस्यं बारहस्पत्यं वषट्कारोऽसौ
सौरिं वरुणमाश्विनमिन्द्रं वो नर एकादश॥११॥ वायव्यमाग्नेर्यो कृष्णग्रीवीमसावादित्यो वा अहोरात्राणि वषट्कारः
प्रजनयिता हुवे तुराणां पञ्चपष्टिः॥६५॥ वायव्यं प्रमोषीः॥]

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>